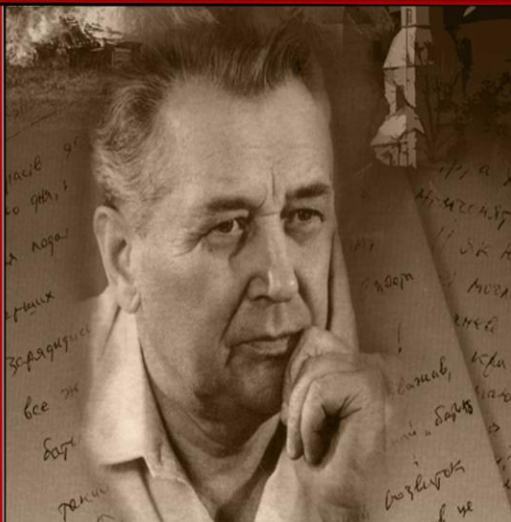

O. Gonchar

ОЛЕСЬ ГОНЧАР

**НАРОДНИЙ
АРТИСТ**

*«Народний артист» Олеся Гончара — новела, у якій автор розмірковує над філософською проблемою місця творчості і краси в людському житті***.*

Світову славу письменнику принесли романи «Собор», «Прапорonosці», «Тронка», «Берег любові», «Людина і зброя», повісті «Бригантина», «Далекі вознища», новели «Модри Камень», «За мить щастя». Олесь Гончар — видатний український письменник, автор соціально-психологічних та філософських романів, повістей та новел.

Олесь Гончар

НАРОДНИЙ АРТИСТ

Таксист був явно не в дусі. І недбала поза, і руки, що тримали кермо якось нехітьма, і невдоволений вираз обличчя зі зневажливо відкопленою нижньою губою — все ніби промовляло: підсунули ж мені цього пасажира, та ще в суботній день! Де він у дідька взявся на мою голову, і кому потрібна ця його поїздка безглузда? Що він забув, спитати б, у тому забагнюченому, промоклому під дощами осінньому селі? Такі пасажири найчастіше дошкуляють у дорозі якимись витребеньками, кривитимуться на кожну запалену тобою сигарету, а потім ще змусять чекати так, що навряд чи й встигнеш на вечірню телепередачу. А сьогодні ж хокей...

Коли молода, з густо підмальованими очима диспетчерка давала йому цей наряд, вона, видно, була певна, що ошчасливилює його:

— Артиста повезеш!

— Це велика честь?

— А хіба ні? Може, це єдиний такий почесний рейс тобі випадає за все твоє сіромашне життя...

Той, кого належало везти, справляв геть неvigідне враження. Лише глянув на нього таксист, коли пасажир вийшов з готелю, одразу сказав собі:

ну, з цим повеселишся... Цей натішить тебе анекдотиками. Затиснеться в куток на задньому сидінні й сопітиме всю дорогу та пігулки ковтатиме для профілактики... Шапочка на ньому піріжечком, якась ніби дамська, пальто підстрелене, шарфом закутаний до самого носа, гострого, дзьобатого, і вираз на обличчі такий, наче ось він чхнути збирається, цей твій випадковий товариш і брат. Постать сухорлява, зіщулена, а в руках квіти в целофані, великий букет живих розкішних троянд, він їх, як дитину, обережно тулить до грудей... Де він і добув ці троянди зараз, глибокої осені, коли вже й листя з дерев вітри обшматували?

Зайнявши місце в машині, пасажир чемно поздоровкався до таксиста і з привітністю в голосі запитав, чи йому, водієві, ця дорога достатньо знайома. Одержавши ствердну, хоча й крізь зубну, відповідь, приспокоївся, занурив голову в картатий мохеровий шарф, сподіваючись, видно, ще й подрімати.

Варто було тільки виїхати за місто, як таксистові одразу ж закортіло курити. Це в нього мовби інстинкт з часом такий виробився: тільки-но випаде везти далекого пасажиря, особливо з тих, хто, піддавшись агітації, кинув палити, як рука твоя несамохіль тягнеться до сигарети. Відчуваєш просто нестерпний нікотиновий голод. Ось як і

зараз. Звичайно, могла б виникнути на цьому ґрунті словесна перепалка, одначе пасажир виявився терплячим, він лише кахикнув стримано, даючи в такий спосіб зрозуміти, що до тютюнового диму голосові зв'язки його незвичні, але чи на всі пасажирські покахикування варто водієві зважати? На кожен чмих не наздоровкаєшся. А коли, викидаючи недопалок за вікно, таксист на мить опустив скло, і хвилию вітру війнуло, то пасажирові й це, видно, було не до шмиги, він заворушився, засовався на сидінні, гадаючи, певне, що скло так і лишиться опущеним... Наче й не тринадцяте число, а такий вередун трапився: все йому не так, в усьому йому дискомфорт. їхав би собі персональним автобусом, як інші громадяни, там боки тобі б пообтовкували...

А день похмурий, вітряний, хмари пелехаті повзуть над самим шосе, ще й мжичкою час від часу порскає по склу. Тільки з обіду звернуло, а насурмилось так, ніби вечоріє. І куди людині гнати в таку негоду, і спитати б — чого? Сидів би собі в готелі, у своєму теплому люксі або в бар спустився б, де на дзиглику годинами міг би смоктати пійло через соломинку, але ж ні — в дорогу потягло... Та ще з таким парадом, з квітами, як жених, хоч сивина з-під шапочки снігом уже сивіє.

Є вчинки людські, що їх таксист, хоч убий, відмовляється розуміти. І пасажирів останнім часом

випадок посилає ніби навмисне таких, щоб порушити твої усталені уявлення про людей, про те, що на світі добре і що погано. Трапляється, звичайно, і пасажир-однодумець, але частіше дістанеш такого, який ніби спеціально сідає, щоб дошкулити тобі своїм вередуванням та розруйнувати, як оце сьогодні, всі твої плани на вечір. Адже приятель мав зайти, в шахи після хокею зрізались би чи в сусіднє кафе пішли б, там обіцяли чеське пиво завезти... А натомість маєш халепу! Подумки таксист послав кількох чортів диспетчерці і, досадливо скосивши око на пасажирів, помітив, що той саме чогось усміхається, на білім довгобразім обличчі блукало зовсім незрозуміле водієві блаженство. Що з ним? Чим розчулило його це сіре, грязьке шосе, обтикане колюччям голих почорнілих дерев?

Помітивши понурий погляд таксиста в дзеркальці, пасажир теж миттю спохмурнів і відсунувся геть у куток, наче щоб бути далі від якоїсь неприємності. На обличчі артиста не зосталося й сліду від того, що водієві здалося блаженством, від тієї світлої замріяності, в стані якої пасажир щойно перебував.

«Добрий сич», — подумав про нього таксист, а вголос запитав:

— То ж для кого квіти?

— Та це... так треба, — відбувся короткою й туманною відповіддю пасажир, вважаючи, певне, водієву цікавість досить безтактною.

Звичайно, якби трапився йому водій привітніший, душевний, пасажир охоче повів би з ним бесіду, адже був він загалом особою контактною, легко сходився з людьми в дорозі чи будь-де в іншому місці. А тут з першої миті оця незрозуміла недоброзичливість, для якої, власне, зовсім не було підстав, однак на настроєві це позначилось. Мав би не зважати, але така вже в нього натура чутлива — як до людської доброзичливості, так і до найменшого вияву неприязні, надто ж неприязні отакої безпричинної, нічим не викликаної, здатної, однак, отруїти пасажирові душу.

А дорога ж неблизька, і з таким оце сичем їхати кілька десятків кілометрів, перебувати разом, як космонавтам, в одній кабіні, весь час почувати, на відміну од небесних братів, що ви несумісні, що для свого сусіда ти супутник небажаний, для нього ти людина-тягар, хоча, зрештою, мав би ж цей громадянин втямити, що він зараз на роботі, при обов'язках і що з пасажирами хоч-не-хоч, а треба бути терпимішим, не виказувати їм своєї зневаги чи просто невихованості, поганого настрою... Скількох людей встигне такий мурляка за зміну

обдати своїм холодом, черствістю, неприхованою дражливістю...

— Ви, може, недобре почуваєтесь? — зрештою зважився делікатно запитати пасажир. — Може, вам нездужається? В мене є таблетки індійські — не хімія, з травок...

— На здоров'я не скаржимося, — буркнуто було у відповідь. — Хоча по курортах не їздимо. За іншими не потовпишся... Жінка голову прогризла, добудь та добудь путівку, дістань таку, щоб улітку, але ж хіба нас відпустять у сезон? Начальник парку в сезон поїде пляжитись із своєю товстухою, а нам знов у січні або лютому...

— Взимку теж буває гарно. На лижі та в ліс...

— На лижі, — аж скривився в презирстві водій. — А самі ви, мабуть, щоліта у Варні, на Золотих Пісках?

— Уявіть, що ні. Давненько вже на морі не був, не слухав музики цикад під кипарисами... То гастролі, то до земляків запросять. А торік саме улітку на операцію довелося лягти.

— То чого ж, питається, ганяти по дорогах? — знов озлобився таксист. — Сиділи б собі вдома біля телевізора... А то ще з букетом і в таку сльоту. На ювілей до когось, чи що?

— Так треба.

Ображений набридливим доскіпуванням, пасажир знов заховався в кокон свого пухнастого